

Særlege reglar om skrivemåten av norske stadnamn

Desse reglane er ei utfylling til § 3 «Særleg om norske stadnamn» i forskrift om stadnamn, vedteken 23. mai 2017. Føremålet med reglane er å sikre at lov- og forskriftstolkingar blir gjorde forsvarleg, og vise korleis krava i forskrifta kan oppfyllest. Reglane er ikkje uttømmende, og det vil i mange saker vere lokale forhold som må vurderast og vektleggjast.

1 Kjønn, tal og form

Bruken av grammatisk kjønn, eintals- eller fleirtalsform, bunden eller ubunden form skal som hovudregel rette seg etter den nedervde lokale uttalen.

2 Ordformer

Hovudregelen er at ein skal velje den rettskrivingsforma eller den regionale samleforma som passar best med den nedervde lokale uttalen. Når særlege grunnar talar for det, kan ein velje ei lokal dialektform. Særlege grunnar kan vere at ei namneform er vel innarbeidd, eller at det er eit sterkt og eintydig lokalt ønske om ein bestemt skrivemåte. Eit viktig prinsipp i denne samanhengen er *konsekvens* og *einskap*. Det vil seie at same ordet eller same målmerket som hovudregel blir skrive likt innanfor same dialektområde/kommune.

Med *rettskrivingsform* er meint ei skriftform som er i samsvar med offisiell rettskriving i bokmål eller nynorsk, t.d. *hagen*.

Med *regional samleform* er meint ei skriftform som er basert på dialektformer som er i bruk over større område, og som kan seiast å *representere* ulike (men nærskylde) lokale uttaleformer, t.d. *hagan*, *håggån*.

Med *lokal dialektform* er meint ei skriftform som er basert på dialektformer som ikkje har stor regional utbreiing, t.d. *haggan*, *håggån*.

Tabell som syner høvet mellom rettskrivingsformer, regionale samleformer og lokale dialektformer

Tabellen er ei dømeliste og ikkje ei oversikt over former tillatne i stadnamn. Kvart nytt leksem er understreka i venstre rad.

Rettskrivingsform	Regional samleform	Lokal dialektform
<u>fure</u>		fore, fora, furre, føre
furu		furru, foro
<u>hage</u>	haga	
	hågå	håggå
<u>haug</u>	hog	høg
	håg	hau
		høy
		hau
<u>lykkje</u>		løkkje

løkke		lykke
<u>mose</u>		måse
	måsa	
	måså	måsså
<u>stove</u>		stovo
stue		
	stugu	stuggu
	stogo	
<u>tjern</u>	tjenn	tjeinn
	tjedn	tjeddn
tjørn	tjønn	tjøynn
	tjødn	tjøddn

Ved avveginga mellom rettskrivingsformer eller regionale samleformer på den eine sida og lokale former på den andre gjeld desse retningslinene:

2.1

I ord der ein har val mellom diftong (*stein, straum*) og monoftong (*sten, strøm*) skal ein som hovudregel følgje dialektuttalen. Der monoftongeringa har gitt eit resultat som ikkje er i samsvar med vanleg rettskriving (*stæ:n* av *stein*, *strô:m* av *straum*), skal ein følgje rettskrivinga og som hovudregel bruke diftong.

2.2

I område med jamvektsformer kan rotvokalen og den trykklette vokalen i andrestavinga skrivast i samsvar med dialektuttalen (*bråtan, hagan, stugu*). Til dømes vil /hag:an/ og /ha:gan/ kunne skrivast *Hagen* (rettskrivingsform) eller *Hagan* (regional samleform).

2.3

Konsonantsambanda *sl, tl, ft, pt, fs, ps, mb* og *rs* kan skrivast i samsvar med dialektuttalen (*lisle/litle, tuft/tuoft, ufs/uft, kamb, fors*). Til dømes vil uttalen /tʰʌpt/ kunne skrivast slik: *Tuft* (rettskrivingsform) eller *Tuft* (regional samleform).

2.4

I område med uttalen *b, d, g* for *p, t, k* kan *b, d, g* brukast (*djub, flad, vig*). Til dømes vil uttalen /vi:g/ kunne skrivast *Vik* (rettskrivingsform) eller *Vig* (regional samleform).

2.5

I område med uttalen *tjukk l* av gammalnorsk *rð* skal til vanleg *rd* brukast. Til dømes skal uttalen /ska:r/ til vanleg skrivast *Skard* (rettskrivingsform), ikkje *Skar* (anna rettskrivingsform) eller *Skal* (lokal dialektform).

2.6

I område med uttalen *nn* eller *dn* for *rn* kan *nn* eller *dn* brukast. Uttalen /kjenn/kjønn/ vil kunne skrivast *Tjern/Tjørn* (rettskrivingsformer) eller *Tjenn/Tjønn* (regionale samleformer). Uttalen /kjeddn/kjøddn/ vil kunne skrivast *Tjern/Tjørn* (rettskrivingsformer) eller *Tjedn/Tjødn* (regionale samleformer).

2.7

I område med uttalen *kv* for gammalnorsk *hv* skal til vanleg *kv* brukast (*Kvam*, *kvit*).

2.8

I område med uttalen *v* for gammalnorsk *hv* skal til vanleg *hv* brukast (*Hvam*, *hvit*).

2.9

I område med uttalen *gv* for gammalnorsk *hv* kan *gv* brukast (*Gvam*, *gvit*).

2.10

I område med uttalen \emptyset for gammalnorsk kort *o* og *ø* kan \emptyset brukast (*ødde*, *strønd*).

2.11

Når dialektar som har bevart gammalnorske trekk, ligg til grunn, kan det visast i skrivemåten. Skrivemåten kan til dømes vere *Li* (gjeldande rettskrivingsform) eller *Lid* (tidlegare rettskrivingsform).

I særlege tilfelle kan ein nytte lokale former:

2.12

For sterkt avvikande målføreformer kan ein leggje skrivemåten nær opp til dialektuttalen (*fjødd* for *fjell*, *hedde* for *helle*, *kvev*, *kvæv* for *kvelv*, *høy* for *haug*, *litj-* for *litt-*, *håggån* for *hagen*). Lokale former kan nyttast meir i førsteleddet enn i sisteleddet i samansette namn (*Stylfjellet*, men *Fillstølen*).

2.13

For namn og namneledd med uklart opphav bør ein leggje skrivemåten nær opp til dialektuttalen.

3 Bøyingsverk

3.1

Sterke hokjønnsord kan i bunden form eintal få desse endingane:

3.1.1 *-a* i samsvar med rettskrivinga og dialektuttalen. Når ordet endar på *-k* eller *-g*, kan endinga *-ja* nyttast når dette samsvarar med uttalen. Uttalen /vi:kja/ kan såleis gje skrivemåten *Vika* (rettskrivingsform) eller *Vikja* (regional samleform). Endinga *-na* kan nyttast når det samsvarar med dialektuttalen. Uttalen /øyna/ kan såleis gje skrivemåten *Øya* (rettskrivingsform) eller *Øyna* (regional samleform).

3.1.2 *-i* når dialektuttalen er *-i* eller *-ei*. Endinga *-ni* kan nyttast når det samsvarar med dialektuttalen. Til dømes kan uttalen /øyni/ gje skrivemåten *Øya* (rettskrivingsform) eller *Øyni* eller *Øyi* (regionale samleformer).

3.1.3 -e, -o og -å i samsvar med dialektuttalen. Når ordet endar på -k eller -g, kan endinga -je, -jo eller -jå nyttast når dette samsvarar med uttalen. Endinga -ne, -no og -nå kan nyttast når det samsvarar med dialektuttalen. Døme: øye, vik(j)e, vik(j)o, vik(j)å, øy(n)o, øy(n)å. Uttalen /øyne/ vil såleis kunne skrivast Øya (rettskrivingsform) eller Øye eller Øyne (regionale samleformer). Uttalen /øynå/ gjev skrivemåtane Øya (rettskrivingsform) eller Øynå eller Øyå (regionale samleformer). Sameleis gjev uttalen /vikjå/ dei moglege skrivemåtane Vika (rettskrivingsform) eller Vikjå eller Vikå (regionale samleformer).

3.1.4 -en i bergensk. Døme: viken.

3.2

Svake hokjønnsord kan i bunden form eintal få desse endingane:

3.2.1 -a i samsvar med rettskrivinga og dialektuttalen. Døme: hola, holoa.

3.2.2 -o og -å i samsvar med dialektuttalen. Døme: holo, holå.

3.2.3 -a, -u, -o, -å i jamvektsord i trøndsk og austlandsk i samsvar med dialektuttalen. Døme: stova/stua/stugua/stuggu/stoggo/ståggå.

3.2.4 -en i bergensk. Døme: gaten.

3.3

I bunden form fleirtal kan artikkelen få ei eller to stavingar i samsvar med dialektuttalen. Ein kan nytte endingane -ane, -ene og -a i samsvar med rettskrivinga og dialektuttalen.

3.3.1 Ein kan elles nytte -an(e) når dialektuttalen er -an(e), -ain(e), -æn(e), -æin [o.l.]. Døme: bakkan(e).

3.3.2 -en(e) når dialektuttalen er -en(e), -eine, -en(a) [o.l.]. Døme: bekken(e).

3.3.3 -in(e), -on(e) og -un(e) i samsvar med dialektuttalen. Døme: lykkjun(e).

3.3.4 -a i samsvar med dialektuttalen. Døme: bakka.

3.3.5 -adn(e), -edn(e), -idn(e), -udn(e) kan nyttast i samsvar med dialektuttalen. Døme: bakkadn(e).

Inkjekjønnsord som i bunden form fleirtal har samanfall med bunden form eintal av sterke hokjønnsord, kan få same ending som desse. Døme: fjelli, bergje.

4 Døme på regionale former som kan nyttast (ikkje uttømmande)

Lista skal fyllast ut etter kvart, til dømes når nye vedtak blir gjort.

Rettskrivingsform	Regionale former som kan nyttast
aksel f.	oks(e)l
auga/auge n.	aue
botn m.	bonn, bott
brot(t) n.	brøt(t)
bråte m.	brote, brøte, brøt(t)a, bråt(t)a
bug m.	bog
båe m.	boe, bode, bøe

fles f.	flæs, flæsja
foss m.	fors
gjel n.	gil, gjøl
gróv/grov f.	grøv
kyrkje/kirke f.	kjerke, kjørk(j)e
mark f.	mork, mørk
nes n.	ness
nos f.	nøs
odde m.	ødde
strand f.	strond, strønd
å f.	åg

5 Dativ

Når dativforma er eineform, bør ho brukast. Dativ fleirtal får endinga *-o*, *-om* eller *-um* i samsvar med dialektuttalen. Døme: *Geilo*, *Haugom*, *Sveum*.

6 Samansette namn

Ein skil mellom faste og lause samansetningar. Faste samansetningar skriv ein i eitt ord, t.d. *Storsteinen*, medan lause samansetningar blir skrivne i to eller fleire ord, t.d. *Den store steinen*. Det er dialektuttalen som avgjer om ei samansetning er fast eller laus. Det vanlege i norsk namnelaging er fast samansetning og bunden form. I gate- og vegnamn er det likevel ein viss tradisjon for lause samansetningar, t.d. *Camilla Colletts vei*, *Henrik Ibsens gate*. Ein bør nytte den samansetjingsmåten som samsvarar med dialektuttalen. Døme: *Kristiansandsfjorden*, *Oslofjorden*, *Viksfossen*, *Mulvikgarnet*, *Vikafjellet*, *Vikfjell*, *Vikefjell*.